

4 ข้อเสนอเพื่ออนาคตโรงเรียนเล็กของชุมชน

นำเสนอเมื่อ : 17 ธ.ค. 2566

4 ข้อเสนอเพื่ออนาคตโรงเรียนเล็กของชุมชน

ดร.ไกรยส ภัทราวาท ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

16 ธันวาคม 2566

หมายเหตุ ข้อเสนอของกสศ. กลั่นจากหน่วยงานทั้งระดับพื้นที่ ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ เพื่อสนับสนุนให้อนาคตของโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่ว่าจะเป็ *Protected School* หรือ *Non Protected School* สามารถที่จะมีความยั่งยืนและเป็นของชุมชนอย่างแท้จริง

มีข้อเสนอนโยบาย 4 ประเด็น สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก Stand Alone หรือ Protected School ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กบนเกาะ บนดอย ไม่สามารถยุบและควรรวมได้ตามมติคณะรัฐมนตรี เนื่องจากในรัศมี 6 กิโลเมตร ไม่มีโรงเรียนอื่น ในประเทศมีประมาณ 1,500 แห่ง บางโรงเรียนอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ/เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสงวนต้องการการดูแลสนับสนุน โรงเรียนเหล่านี้เป็นความหวังเดียวในพื้นที่นั้นที่จะมีการศึกษา ถ้าเราสามารถสนับสนุนให้โรงเรียนเหล่านี้จัดการศึกษาต่อไปได้ ความหวังก็จะยังมีอยู่ในชุมชน

1. เรื่องคน

ปัญหาที่ครูไม่ครบชั้น ไม่ครบสาระวิชา เป็นปัญหาเรื้อรังเป็นปัญหาที่โรงเรียนเหล่านี้ไม่มีบุคลากรที่ยืนระยะอยู่ได้ อย่างเต็มที่ กสศ.ทำงานร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษา พัฒนาโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น ฟื้นฟูครูจากพื้นที่ ผู้ที่อยากเป็นครูของชุมชน ให้มาเรียนเป็นครู และกลับไปบรรจุในพื้นที่ ปัญหาการโยกย้ายก็จะไม่เกิดขึ้น นี่เป็นครั้งแรกที่สถาบันผลิตและพัฒนาครู 19 แห่งทั่วประเทศ ร่วมกันพัฒนาเรื่องนี้ และ หลังจากครูรัก(ษ์)ถิ่นบรรจุ สถาบันอุดมศึกษาทั้ง 19 แห่งจะติดตามเพื่อสนับสนุนครูเหล่านี้ในชุมชนต่อไปอีก 6 ปี เป็นการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องของคน ที่ภาคอุดมศึกษาเข้ามาสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานตรงนี้ได้เพิ่มขึ้น

ในปีการศึกษา 2567 จะมีครูรัก(ษ์)ถิ่น รุ่นแรกจำนวน 327 คน กระจายตัวไปยังโรงเรียนพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร จำนวน 284 แห่ง ใน 224 ตำบล 44 จังหวัดทั่วทุกภูมิภาค ในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า จะสามารถผลิตครูรัก(ษ์)ถิ่นได้ 1,500 คน จากนี้ กสศ. จะทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขยายให้ครอบคลุมการผลิตครูในสาขาที่ขาดแคลนในประเทศ เช่น ศึกษาศาสตร์พิเศษ

2. งบประมาณ

เมื่อเราผูกทุกอย่างไปกับจำนวนเด็ก ทำให้งบประมาณที่แต่ละโรงเรียนได้รับ

ไม่สอดคล้องต่อบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก สูตรจัดสรรงบประมาณต้องปรับเปลี่ยน ทำให้สูตรนั้นนอกจากคำนวณตามหัวหรือจำนวนเด็ก แต่ต้องมีเรื่องระยะทาง ความห่างไกล เขตเศรษฐกิจความทุรกันดารด้วย จะทำให้ทรัพยากรไปที่โรงเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ กระทรวงศึกษาอาจจะไม่ต้องใช้เงินเพิ่มแมแต่บาทเดียว เพราะถ้าสูตรเปลี่ยน จะขยับเงินจากโรงเรียนขนาดใหญ่ที่ได้เงินรายหัวเกินกว่าความจำเป็นที่ต้องมี หมุนไปสู่โรงเรียนขนาดเล็กได้ ด้วยการปรับสูตรเช่นนี้ เงินไม่ต้องเพิ่ม แต่เราจะลดความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรทรัพยากรการศึกษาภายในระยะเวลา 1 ปีงบประมาณก็ทำได้แล้ว สูตรนี้มีตัวอย่าง กสศ. ทำงานวิจัยกับหลายหน่วยงาน เช่น กสศ.เตรียมสูตร Equity-based budgeting ร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สามารถสนับสนุนสูตรนี้ให้กระทรวงศึกษา และสำนักงานงบประมาณได้ว่าเป็นโรงเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนห่างไกลทุรกันดาร จะต้องใช้สูตรจัดสรรงบประมาณอย่างไร

นอกจากการปรับสูตรเงินอุดหนุนรายหัวแล้ว ยังมีสูตรงบประมาณในเรื่องของเงินลงทุน กสศ.มีการทำงานวิจัยกับธนาคารโลก เรียกว่า Fundamental School Quality Level: FSQL และใช้เงินบริจาคในการอัปเดตโรงเรียน ตอนนี้ทำแล้วที่ราชบุรี เพื่อให้โรงเรียนสามารถอัปเดตด้วยสูตรใหม่ สูตรนี้จะมีมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ โครงสร้างอาคาร บุคลากร การจัดการเรียนการสอน ด้วยสูตรนี้ งบลงทุนด้านการศึกษา สามารถจัดสรรให้โรงเรียนสามารถมีทรัพยากรเพียงพอ ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเสมอภาค และมีคุณภาพได้ มีโครงสร้างพื้นฐานภายในโรงเรียนที่ดี และมีครูที่เพียงพอต่อนักเรียน

ข้อเสนอการปฏิรูปการจัดสรรงบประมาณ ทั้งสองข้อนี้ ครอบคลุมงบประมาณส่วนใหญ่ของกระทรวงศึกษาธิการเกือบทั้งหมด กว่า 80-90% ทั้งเรื่องของคน 60% เรื่องเงินอุดหนุนอีก 10% อีก 10% คือเรื่องของเงินลงทุน

3. นวัตกรรมการเรียนการสอน

โรงเรียนขนาดเล็ก จะคาดหวังให้มีครูครบชั้นในระยะเวลาอันสั้นคงเป็นไปได้ยาก จำเป็นต้องมีนวัตกรรมที่เรียกว่า Multi-age classroom เด็กไม่จำเป็นต้องอายุเท่ากันที่จะเรียนในชั้นเรียนเดียวกันได้ อาจจะมีเด็กช่วงวัย 6-9 ขวบ อยู่ในห้องเรียนเดียวกัน และครูสามารถมีนวัตกรรมการสอนคละชั้น หลายประเทศที่มีภาวะทุรกันดารห่างไกล เช่น นิวซีแลนด์ใช้กระบวนการนี้มาหลายสิบปีแล้ว ทุกคนศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ ต้องสอนให้ครูสามารถสอน Multi-age classroom เป็น

นอกจากนี้ต้องมีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี เข้ามาส่งเสริมให้ครู ผู้เรียนสามารถใช้การเรียนการสอนกับเทคโนโลยีปัจจุบันได้ อินเทอร์เน็ต แล็บที่อป เชื่อมโยงโลกเราทั้งไปเขาไปอยู่ในห้องเรียนนี้ได้ จะทำให้ห้องเรียนสามารถเป็น smart classroom ในอนาคตได้ ยังมีนวัตกรรมอีกมากมายที่จะทำตรงนี้ได้

4. การเชื่อมโยงชุมชน

ปวงชนเพื่อการศึกษา all for education เช่นเดียวกับนโยบายรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ จับมือไว้แล้วไปด้วยกัน ความฝันของชุมชนคือ อยากให้ลูกหลานมีการเรียนรู้ที่ดี เป็นอนาคตของพื้นที่ ของชุมชน เราต้องชวนชุมชนให้มีส่วนร่วม จัดการศึกษาในโรงเรียนตั้งแต่วินาที ทำอย่างไรให้ภาคเอกชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งมีตัวอย่างที่ราชบุรีรวมถึงจังหวัดอื่นๆ

สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่ใช่ protected school ถ้าเราอยากให้เห็นผลลัพธ์ที่แตกต่างเราควรมาร่วมกันเปลี่ยนโจทย์โรงเรียนขนาดเล็กเพื่อเปลี่ยนอนาคตของโรงเรียน กลุ่มนี้ เช่น เป็นเรื่องปฏิรูประบบไม่ได้อีก คนไทยไม่ว่าช่วงวัยไหนไม่ควรหยุดพัฒนา สามารถพัฒนาได้ตลอดเวลา คนในชุมชน เด็กปฐมวัย ผู้สูงอายุ วัยแรงงาน ล้วนได้ประโยชน์จากการพัฒนาตนเองที่โรงเรียน เราอาจเปลี่ยนโรงเรียนเล็ก เป็นศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ทุกช่วงวัย สอดคล้องกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น พ.ร.บ.ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พ.ศ.2566 ที่ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ กำลังมีการขยายพื้นที่การทำงาน

ถ้าเปลี่ยนได้เป็นการจัดการเรียนรู้ทุกช่วงวัย หลายหน่วยงานจะเข้ามาสนับสนุนโรงเรียนได้ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงแรงงาน กระทรวงการอุดมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย จะรวมต่อทอให้ทรัพยากรเหล่านี้เข้ามาอยู่ที่โรงเรียนได้ เพื่อให้โรงเรียนได้รับการดูแล พัฒนา เป็นพื้นที่เรียนรู้ของชุมชนได้ อย่างแท้จริงยั่งยืน
ผู้ประกอบการที่ปรับเปลี่ยนโจทย์นอกจากจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กแล้ว สามารถทำในภารกิจอื่นได้เช่นกัน

นอกเหนือจากปรับโจทย์คือการปรับระเบียบ ตนเองลงพื้นที่หลายปี ผู้นำท้องถิ่น เช่น นายก อบจ. นายกเทศบาล อยากจะจัดสรรเงินท้องถิ่นมาให้โรงเรียนแต่ติดเงื่อนไข ที่สตง.ตรวจ และจะให้คืนเงิน ผอ.หลายท่าน ก็ทำการบ้าน ต้องทำหนังสือจากผอ.ร.ร. ถึงเลขาสพฐ. เพื่อยืนยันว่า ไม่มีงบประมาณจากสพฐ. ได้ได้แล้วจริงๆ ที่จะมาดูแลโรงเรียนเหล่านี้ และให้ตอบกลับมาเพื่อให้นายกเทศมนตรีใช้ในการตั้งงบประมาณ
วงจรมีหลายปีกว่าจะเสร็จ ถ้าสามารถปรับระเบียบ กติกาที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะกระทรวงแรงงาน กระทรวงการอุดมศึกษา กระทรวงมหาดไทย สามารถจัดสรรงบประมาณสนับสนุนตรงนี้มาที่โรงเรียนได้ จะมีทรัพยากรอีกมากมาย มาที่สถานศึกษาขนาดเล็กได้ในอนาคต

ดร.ไกรยส ภัทราวาท

ขอบคุณที่มาและอ่านเพิ่มเติมได้จาก [กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา](#)